

СТЕНОГРАФСКЕ БЕЛЕШКЕ

СЕНАТА

КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ГОДИНА 7

БЕОГРАД, 1938 ГОДИНЕ

КЊИГА I

XV РЕДОВНИ САСТАНАК

СЕНАТА КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

ДРЖАН 26 МАРТА 1938 ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ

ПРЕТСЕДАВАЛИ:

Претседник

Др. ЖЕЛИМИР МАЖУРАНИЋ

и

Потпретседник

Др. ЂУРА КОТУР

Секретар

КАМЕНКО БОЖИЋ

Присутни г. г. Министри: Претседник Министарског савета и Министар иностраних послова др. Милан М. Стојадиновић, Министар унутрашњих послова др. Антон Корошец, Министар саобраћаја др. Мехмед Спахо, Министар правде Милан Симоновић, Министар пољопривреде Светозар Станковић, Министар шума и рудника Богољуб Кујунџић, Министар социјалне политике и народног здравља Драгиша Цветковић, Министар трговине и индустрије др. Милан Врбанић, Министар финансија Душан Летица, Министар без портфеља др. Михо Крек, Министар без портфеља Војислав Ђорђевић, Министар без портфеља др. Нике Новаковић, Министар физичког васпитања народа др. Вјекослав Милетић и Министар просвете Димитрије Магаршевић.

Почетак у 10 часова.

САДРЖАЈ:

1. — Читање и усвојење записника XIV редовног састанка:

2. — Дневни ред: 1) Претрес у појединостима извештаја Финансијског одбора о предлогу буџета државних расхода и прихода са предлогом Финансијског закона за буџетску 1938/39 годину. — Предлог буџета државних расхода и прихода са предлогом Финансијског закона за 1938/39 годину примљен је коначно и у целини;

2) Претрес извештаја Одбора о предлогу закона о изменама и допунама Закона о здравственим установама од 16 марта 1931 године;

3) Претрес извештаја Одбора за молбе и жалбе, о изванредној државној помоћи Обрену Савићу, насељенику у Старом Селу, Срез неродимски;

4) Претрес извештаја Имунитетског одбора о захтеву Министра правде за издавање суду сенатора др. Алберта Крамера;

5) Избор заменика Потпретседницима Сената по § 6 Закона о избору сенатора у вези са § 5 Закона о избору народних посланика.

Говорници: Др. Живадин Стефановић (примедба на записник), Милан Марјановић, др. Лујо Војновић — о предлогу Финансијског закона; Министар социјалне политике и народног здравља Драгиша Цветковић (о предлогу Закона о здравственим установама) и др. Алберт Крамер (о извештају Имунитетског одбора).

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господо сенатори, отварам XV редовни састанак Сената. Молим г. секретара да прочита записник прошлог састанка.

Секретар Каменко Божић прочита записник XIV редовног састанка.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господо сенатори, чули сте записник. Има ли која примедба на овај записник?

Др. Живадин Стефановић: Ја имам на записник приметити, да је буџет Министарства социјалне политике и народног здравља примљен једногласно, а не „гласањем седењем и устајањем већином гласова“, како то стоји у овом записнику.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Прима ли г. секретар ову примедбу г. Стефановића?

Секретар Каменко Божић: Примам. (**Др. Грга Анђелиновић:** Не прима се! Буџет Министарства социјалне политике и народног здравља није примљен једногласно. Та се исправка не може примити. То је неозбиљно!)

Претседник др. Желимир Мажуранић: Пошто је г. секретар примио ову исправку, објављујем да је записник XIV редовног састанка примљен са примедбом сенатора г. Стефановића, те се оверава.

Господо сенатори, прелазимо на дневни ред. На дневном реду је наставак претреса у појединостама о предлогу Финансиског закона за 1938/39 годину.

Реч има сенатор г. Милан Марјановић.

Милан Марјановић: Господо сенатори, буџетско право Народног претставништва у Уставним парламентарним државама од увек је било највеће право народних претставника. Буџетско право ниједно Народно претставништво не сме да занемари из основнога разлога, да је Народно претставништво претставник народа који учествује преко њих у доношењу буџета и буџет је по стереотипној једној фрази огледало привредног, друштвеног и моралног — ако хоћете — живота дотичне државе. Због тога, дакле, сваком буџету треба поклонити пуну пажњу и старати се — суревњево старати се — да никоје своје право Народно претставништво не пренесе на оне, који ће буџет спроводити и извршивати.

Буџетирање у Краљевини Југославији првих година морало је бити ненормално, јер се нужни податци на основу којих се чине претпоставке за вероватне приходе и расходе нису могли у почетку добити. И то оправдава само први буџет који је донело Привремено народно претставништво. Тада, господо сенатори, стварањем наше нове државе у састав су ушли крајеви који су дотле били у другим државама и који су своје буџете саобразно животу и правима у тим државама могли имати. Словенија, на пример, била је у једном изузетном положају у Аустро-угарској монархији и више упућена у сферу Аустрије. Хрватска преради своје — назовимо је — самосталности, бановинске самосталности, била је покрајина, која није располагала целим својим буџетом. Само је један проценат остајао Хрватској за подмирење њезиних потреба онако како би Сабор у Загребу то уредио, а други проценат је ишао у заједничку касу.

Краљевина Србија после рата није најбоље стајала са претходним податцима, из којих би се могли изводити закључци о правилном или највероватнијем буџетирању у идућој години по ослобођењу, јер иако је Краљевина Србија — смело то кажем — била тип парламентарне државе, она сломом престала је буџетирати тако да јој податци буду скупљени из њезиних редовних прихода и расхода, које је давао и захтевао живот Краљевине. Ипак то правилно буџетирање Србија није напустила ни онда, кад своју тери-

торију није имала. Ми смо по свима правилима буџетског права и позитивних закона имали буџете и у изгнанству, али, ти буџети заснивали су се поглавито на новцу, који смо имали, било у сачуваним раније закљученим зајмовима, било у добивеним у току рата. Према томе народна привреда није се могла узети у Привременом Народно претставништву Краљевине Србије у обзир, да из ње црпимо податке за буџетирање. То, дакле, изузетно стање буџетирања могло се правдати само приликом доношења буџета у Привременом Народно претставништву, које је имало и један свој одређени задатак: проглашење државе и уједињење. Али, после тога, господо, у оно наше нормално буџетирање, које смо имали у Србији, уносе се стицајем прилика извесна новачења, која су више мање доводила буџетско стање у сумњиву ситуацију. Дабогме, развој администрације, управе, решавање разних питања и проблема, аграрних и других, све је то захтевало чинити такве издатке, које нису могли проверити. Дакле, они, бар који су учествовали у тим режимима — да их назовем парламентарним — нису могли те податке црпети из поузданих извора и ранијих буџета. Настало је једно, дакле, колебаљиво буџетирање.

То је могло ићи за годину, две, па и три, али је морало једнога дана престати и требало је да престане. Онај, кога интересује та страна нашег државног живота, и то је најважнија страна буџетирања, ако се залуби у све донешене буџете и упореди их, тај ће доћи до једнога закључка, који где којим људима изгледа невероватан и нетачан; наиме, да се у томе буџетирању тих режима до 6 јануара 1929 године показивала на све стране лабилност, непоузданост, како у приходима тако и у расходима. После доношења новог Устава, показало се настојавање умеровања буџета, скидања буџета, саображавања правом стању ствари, јер су расходи раније предвиђени били неоправдано велики и бачени на терет оних извора, које је наша Краљевина могла у тим моментима да их има, а који нису били непресушни, а нису били ни појачани.

То би ме мало даље одвело кад бих ушао у анализу руковања нашим добрима, која смо добили или која су постала државна добра услед освојења и присаједињења; далеко би нас одвело, али то показује једну другу слику морала, декаденцију морала у љубави према отаџбини и према животу државе.

То је непрекидно тако ишло, господо, и ја, од када сам почео учествовати у Сенату, осетио сам бригу и старање оних влада да се буџет приведе једном нормалном и сношљивом стању, те су покретана многа питања. Површно посматрајући то, многи би дошао до закључка да су то биле тренутне, ад хок одлуке, да се скину додатци, те да се ревидира питање добровољаца, аграрних насељеника итд. Нису то била питања ад хок. То су била жива питања, која нико дотле није покушао стабилно и умешно да реши. Лутало се у тим решавањима. И кад је буџет већ био скочио на 12 милијарди, тежња је била, да он буде сведен, и он је сведен, каже се бар, на сношљивију меру, коју би наш народ могао поднети, а да не грца у недаћи и немаштини.

Господо сенатори, и у науци о политичкој

економији и у науци о финансијама, тврдило се, предавало се, говорило се на основу проучавања научника, утврдила се истина, да се један буџет не може поуздано реалан створити, ако се не би проучиле привредне прилике и потребе државе за један претходни низ година и да се из тога резултата дође до највеће вероватности, не кажем до апсолутне истине, никад се не може до ње доћи, до највеће вероватности, какав би требао бити буџет за идућу годину. Тога правила и принципа, тврдим, држале су се све владе Краљевине Србије, па се, дакле, то опажало и после рата у новој нашој држави. Бар тежња је таква била. Али, господо, овај последњи буџет, признаће ваљда и г. Министар финансија, он је то јавно казао, није најпоузданији. Он нема реалних основа ни чињеница. Нису узети, бар ни трогодишњи претходни буџети и расходи за основицу, те да из тога произађе једна резултанта, која би највероватније казала да би могао бити донешен тај и такав буџет. Употребљена је реч, да се наша држава налази у „просперитету“. Ја молим свакога, да размисли о томе, да ли се држава, коју сачињава народ и појединци у тој држави, чланови тога народа, доиста налазе у просперитету, да им се може, поред тешког буџета ранијих година, да да још тежи буџет за вишком 1.270.000.000.— јавно израженом и са још којом милијардом на други начин и кроз друге одлуке додатом одозго, да ја не смем да кажем, немам података, да ли је ту унешено у буџет 12, 13 или 14 милијарди, али је ту у тој висини. И тај просперитет г. Министар финансија опазио је у тромесечним посматрањима и кретањима привреде односно уноса новца у државне касе, који су могли бити последица делом просперитета извесне гране народног живота, а делом и погрешних претпоставки.

Ја ћу овде, господо, да напоменем један буџет, не знам из које године, да се не враћам у мислима на то, кад је приказано сто процената наплаћене порезе у нашој држави, а то је она година, господо, кад су велике дуговане порезе шпекуланти и банке, и то не оне у Србији, одмах додајем, огромне те порезе исплатили куповином бонова, који су гласили на 100 а куповали се за 25 и 30 динара. Номиналном вредношћу раздужени су порези, али у ствари се у томе показао дефицит од 70%, ако су ти бонови куповани по 30 динара за 100. Није то остало незапажено и неуказано на то, али је чудновата ствар и фаталност да су то чинили они који су се прононсирали за велике поборнике одржања Југославије и који су — извините ме, али морам рећи — из хрватских крајева. Али, они су то искористили. Према томе, овај полугодишњи просперитет који је претходио прављењу овог буџета, како изгледа, није никако поуздана основица за стварање закључака о висини буџета. Привреда појединаца — ми смо сви из народа, живимо у разним местима — није још у просперитету, она се не види, господо. Не може се узети за просперитет то ако би ове јесени, рецимо, цена угојених свињама за извоз порасла за 9—10 динара. Исто тако, тренутна појава више цене пшенице не значи просперитет. Просперитет је онда кад се види континуитет једног напредовања у газдинству или доприносима које то газдинство даје. Но то још не видимо у земљи. Просперитет постоји господо, тамо где се најтеже

напада на привредни живот народа, постоји код картелисаних предузећа, које влада није разбила. Постоји код привилегисаних предузећа која су шчепала у своје руке целокупан наш извоз. Тамо има просперитета, господо, јер има људи који нису ни видели оне угојене свиње које одилазе у иностранство, али зато ипак по 3—4 хиљаде од вагона узму зараде. Не мислим даље разрађивати то питање, у Скупштини је довољно било разрађено и ја сам очекивао да ће Скупштина, после извештаја комисије коју је био одредио Министар финансија, успети да издејствује једну анкету о извињању стања тих привилегованих друштава, и о штетама које су се приписивале извесном претставнику у једној страни држави, али тога није било, и то нас само може у већу бригу да доведе. Докле ће се у мраку тајанствености под заштитом разних мера, неке невидљиве силе, да играју са привредом ове земље? Оно што је изражено у монополским ценама, у трошаринама итд. то је тај порез, који даје највећу своту прихода држави. А ко даје тај порез? Тај порез дају они који имају многобројнију породицу; а ко има многобројнију породицу? Имају они, који су економски слабији, који су сиромашнији, као што су земљорадници, занатлије, мали трговци итд., а мање дају они који су на бољим положајима у државној служби, који се не жене или не развијају породично огњиште.

А сада, господо, кад картели ускрате томе народу и најнужније намирнице за живот које наш народ троши, чак и шећер, који није луксуз него храна и који се код нас троши најмање у срањењу са процентуалним трошењем по главама у другом свету; кад наш народ нема осветлења, јер му је петролеј скуп и кад нема чак ни оне јевтине разбигриге у дувану и другом, онда ја вас питам, управо себе питам, како се може очекивати да ће ти порески субјекти да поднесу нова и тешка оптерећења? (Спира Хаџи-Ристић: Па нема оптерећења!) Нема, рачуна се, али комерцијално да ставимо продају дувана да је одуземо оним синекуристима, онда ће сигурно више бити пара. (Спира Хаџи-Ристић: То је друга ствар). Није дуга ствар, то је једна привредна грана ове државе. Ето, господо, мисли се да људима у чиновничком staleжу иде све потаман, а то није. Каже се просперитет, јест, убираће се приходи, ићи ће све добро, али то су, господо, само претпоставке. Влада нам није казала да оперише само са претпоставкама. Због тога у Финансијском закону, говорећи о чиновницима и о чиновничким унапређењима, она их ставља пред законско правило да не рачунају, ако су стекли по слову чиновничког закона право, да не рачунају на ту већу класу, па чак и ако су стекли то право годину дана, да чекају мало па да пођу напред у плати. Господо, кад је реч о праву или о стеченом праву, оно је увек везано за рок. Ако се од вас као државног чиновника тражи да државу савесно служите, да сву своју енергију и знање посветите служби за државу и народ две, три и пет година и да стекнете право на бољу каријеру, то је један уговор између државе и тога чиновника и он по том уговору треба и да добије ту материјалну корист. Овако на овај начин држава се ставља у положај једног човека који има власт и који каже другоме: То што сам ти обећао, испунићу само ако будем

могао. А то, господо, није у реду, јер дотле онај са својом породицом мора да трпи, да стегне кајиш и до последње рупе, а да при том државу служи савесно са свом својом снагом и знањем, и да се од њега траже плодови које он мора да да и да покаже. Ево ја сам вам навео само тај чиновнички пример, друге нећу наводити, јер се ту најбоље види да онај ко је упућен на државу, он мора да трпи и да слуша.

Господо, статистика је ипак, ма да је непоуздана, једна поуздана платформа, од које се може поћи са закључивањем и да се дође до веродостојних закључака. Нећу ја њу да излажем. Ви те статистичке податке можете наћи и овде у Библиотеци и у Народној библиотеци, ко хоће да се тим питањем бави, а политичари треба да се баве тим питањем — политикани неће да се баве — ви ћете видети ево то, што је у Народној скупштини уосталом врло добро изнесено и документовано, да две трећине нашег сељачког света, скоро толики исти проценат занатлија па и трговаца, воде бедан живот, не могу закључити у својим предузећима послове ни са каквом претпоставком на боље, неки успех у привреди и према томе тај проценат не осећа никакав просперитет.

Жалити је и што се наше политизерство води у знаку опадања, клеветања и подметања, а неће да се види дубоко уверење и основана и идеолошке линије, па оне да се узму у претрес и оцену. И ето, ја тврдим да могу рећи, нажалост, тако се данас поступа и од стране Владе према члановима ЈНС. (**Петар Богавац:** То није тачно!) То сам и очекивао да г. Богавац каже, јер он је са том дресуром и дошао у Сенат! (**Петар Богавац:** Ви кажете да Влада подмеће!) То је Ваш израз, мој није, ја то нисам казао. Ја рекох да су чланови ЈНС били предмет нападања неоснованог и од стране Владе. Ваљда нећемо заборавити говоре нашег бившег Министра „Гебелса“ — ви га знате добро ко је. Међутим, господо, ја не разумем чак да се данашња Влада плаши да југословенским националистима бар толико створи могућност да могу држати толико конференција и зборовова колико то држе чланови Удружене опозиције. (**Петар Богавац:** Ко то брани?) Актима вам могу доказати, пресудама (**Петар Богавац:** Наравно, ако праве нереде на зборовима.) да у мом крају притискују кафеције да нико не сме да нам дозволи одржавање зборовова. (**Петар Богавац:** Око стотину зборовова сте одржали.) Ви не постојите за мене, Ви говорите шта хоћете — да не смеју своје локале давати југословенским националистима за одржавање зборовова, иначе су изложени прогону. Ви мислите, да то кажем, да то ради г. Корошец? — Не! Г. Стојадиновић? — Не! Исто тако ни који од министара. Али да то раде где који народни посланици као нахијски кнежеви чији је политички видокруг врло узан, и да они таквим својим радом руше углед и Владе и поштовање према Влади, то је тачно. Ја имам о томе и пресуде. (**Петар Богавац:** То је друго!) Немојте Ви да булете бранилац Владе, уме она да се брани и без Вас!

Претседник др. Желимир Мажуранић: Молим Вас, господине сенаторе, не осврћите се на упадице!

Милан Марјановић: Нека г. Богавац не прекида мој говор, нека само прати мој говор, а ја мислим да он може нешто и научити! (**Петар Бо-**

гавац: Могу да чујем!) Јер ја сам прошао кроз школу која ме је упућивала да ове ствари проучим, а њему је добро дошла ова школа у којој школарину не плаћа!

Имајући у виду, господо, да нема другог основа који би заменио основ стабилности и јачања Југославије ван основа јединства народа и државе, југословенски националисти на том основу истрајаће колико да их је. На том основу ће бити једнога дана девет десетина нашега народа ако која влада буде пошла на изборе са паролом: „Хоћете ли више држава, јесте ли ви чланови више разних народа или сте чланови једне државе, једног народа и хоћете ли једну јединствену државу!“ Поставимо ту паролу, ми се нигде нећемо као агитатори појављивати, и здрав разум бар српског народа, он ће рећи: „Једну државу, једну династију, једну јаку Југославију!“

А здрав разум нашег народа проводио је живот наше државе кроз разне катаклизме и увенчао је славом и свој парламентаризам и своју војску и своје јунаштво и витештво. Према томе, господо, неразумљиво је зашто се и подметањима појединих агитатора па и кроз штампу овде онде по некад прелази у критику погледа југословенских националиста. Не може се критиковати и нападати оно што је у животу народа. Не може се! Може се говорити о методама и начину извођења државног јединства и државне стабилности. То је друга ствар. И у програму ове Владе стоји јединство државно као и у програму нашем и онда у основи не би требало ни по чему да се разликујемо. (**Петар Богавац** нешто добацује.)

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господине сенаторе, будите љубазни и узмите у обзир да је време поодмакло и да треба да завршите свој говор.

Милан Марјановић (наставља): Ја бих молио да ми господа не постављају питања. Уосталом ја нећу на њих одговарати.

Ето, видите, ми као такви имамо уверење да ће јединствена Југославија, у којој је истородни један народ под народном династијом, надживети све покушаје њеног раздробљавања и да ћемо имати присталица све више. Бићемо у души задовољни ако смо били пионири, који су колико толико донели васпитању нашега народа у свест његову да смо ми један народ, ми ћемо бити један народ и у миру и у рату. Срби, Хрвати и Словенци остаће браћа, а песник је казао: „Брат с братом, род с родом руши сваку незгодну“.

Задржаћу се сада кратко на овоме доказивању да буџет носи нова оптерећења народа. Не стоји то да нису никакви терети на народ уведени. Очигледно је јасно то, господо, из олпедаба у овлашћењима Министру финансија.

Ја ћу се задржати на једном делу, који ми је познат добро из живота и праксе, па ћу да вам докажем ово своје тврђење.

У општем Закону о таксама — нећу цитирати све ставове и све тарифне бројеве — извршена су знатна повећања плаћања таксе за извесне радње које народ у своме животу има да обави пред властима. Ништа није лакше него узети лењир па по тарифним бројевима метнути сто тамо где је било десет или метнути 250 тамо где је било 50. Ту нема филозофије за буџетирање и ништа није лакше од тога. Дакле, узмите општи Закон о такса-

ма, Финансиски закон о овлашћењима Министру финансија, па ћете ви то сами лепо видети. Рекох, нећу да набрајам поједине позиције и код којих је тарифних бројева све то изведено, али карактеристике ради навешћу један пример.

Н. пр. за сведочанство о положеном надзорничком испиту за наставнике школе за недовољно развијену децу треба тај човек да да 100 динара. Тога није било. Ако ви хоћете, господо, да пошаљете у поплављене крајеве старо одело, старо рубље, пољопривредне справе, да помогнете тим људима у поплављеним крајевима, држава и онда каже: да ме молиш и таксу на молбу да платиш, да бих те ослободила царине.

То је багателна цифра, али она много казује, казује принцип комерцијализма кроз државни буџет. Ну, оно што ће најтеже погодити правду у Краљевини, то је подизање сталних судских такса. Узмите страну 19. под бр. 29, па ћете тамо прочитати „све сталне таксе по Закону, судске таксе, док се изричито Законом или изменом не укину, повећавају се за 50%.“ Ако, господо, когод од вас буде имао посла код срескога суда, он ће видети шта то значи, нарочито ако има какву парницу, он ће видети шта то значи. Ради јасноће ја ћу узети један пример као најобичнији, који се дешава у народу по среским судовима. Али да узмемо најмање таксе у обзир, а не ово друго где су у питању спорови у вредности од 100, 200 и 300.000 динара, каквих има у земљи. Узмите један спор од 12.000.— динара за који је надлежан срески суд. То су обични спорови по нашим селима. Док се по досадашњем закону на тужбу плаћало 10, односно 20 динара, то је сад повећано за 50%. То би било мало — место 10 нека онај који води спор да 15 дин. Али даље, господо, ту основну таксу прате остала повећања кроз процес, која иду до троструког, четвороструког и десетороструког износа. Јер када бисте ви написали и поднели какву тужбу, ви бисте за саму тужбу морали дати 20 динара. За поднесак за другу страну 10 динара, за записник пред судом, ако би идеално време трајао, по сату 10 динара, за свако пола сата више плаћа се посебна такса. За одговор тужене стране треба плаћати 20 динара. Ако пак изјавите призив већем суду, ту одмах по Закону о таксама платиће се за правни лек у четвороструком износу 40 динара. Али ако сад имате ону основну таксу од 15 динара, то је сведено на троструки износ: три пута петнаест је 45 динара, а то је више од старе таксе од 40 динара. И сад оставимо то, узмимо да нема прилога, ни таксираних прилога итд., да нема призивног рочишта, него да то иде равномерно и да се дође до пресуде која би стајала 130 динара. Укупно човек по једној таквој идеалној парници, не компликованој, одржаној у срескоме суду, за прво пола сата, имао би да плати 330 динара, а са овим повећањем он мора да плати преко 500 динара. То је прототип парнице од 12 хиљада динара за коју је надлежан срески суд. А таквих спорова има највише у нашем народу. Он треба по таквом спору за судске услуге да плати до 175 динара више него што је било по досадашњем закону.

Та повишица проведена је кроз цео Закон. Као што видите из Финансијског закона, ту нема других одредаба, него се каже да се све сталне

таксе повећавају са 50%. У нашем народу признато је само онима који плаћају до 60.— динара непосредне порезе да могу по сиромашном праву да воде спорове без плаћања такса. А знате ли, господо, ко плаћа ту порезу? Плаћа је на пр. таљигаш. Он може бити ослобођен плаћања таксе, а маса нашег народа, која је доиста сиромашна, не може да искористи сиромашно право. Држава није ту изашла на сусрет да повећа цензус, да повећа висину те непосредне порезе ради искоришћења сиромашног права у погледу такса, те да већи део тих сиромашних људи могу да воде спорове бесплатно, мада би то било на штету нас адвоката, јер нас одређују по службеној дужности да бесплатно заступамо такве парничаре. Држава се ту ставила на једну трговачку основу. Она хоће да што више добије. Не питају се грађани да ли могу да снесу те таксе. Закон је казао плаћајте! — и грађани морају да плаћају. Служба народу у регулисању његових приватних интереса врло је важна. Наш народ се привикао у новом законодавству да у великом броју одлази у судове да му тамо напишу тестамент, или да му написан тестамент овере. И за оних 10—15 минута рада, он је до сада плаћао 100.— динара, а сада има да плати 150.— динара. Замислите ви сада човека који умире, који у кући нема ни 10.— динара, а треба да уреди тај свој имовински посао, јер га после смрти не може да уреди. Ту држава није изашла у сусрет народу. Има још много таквих ствари. Нећу даље да их цитирам. Ја само кажем да наш буџет не представља реалност и да су учињена повећања без подлоге, односно да ће се та наплата онога што народ има да даје држави вршити употребом власти и силе и продајом имовине грађана, а никако добровољним одзивом пореских обвезника да плаћају порезе, што би било пожељно да обвезници порески Краљевине Југославије схвате то као своју дужност према држави у којој живе. Тога васпитања пореских обвезника неће бити помоћу ових неоправданих оптерећења. И са тога разлога гласаћу против предложеног Финансијског закона.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Рем има сенатор г. др. Лујо Војновић.

Dr. Lujo Vojnović: Gospodo senatori, sa budžetom Ministarstva prosvete bio sam na sto tisuća muka. Kratko vreme koje nam je dato, nemogućnost da se sve pregleda, da se prouče pitanja; kinematografski način naše rasprave, jer je to čitav jedan film koji ne prestano radi i radi, pa se nema vremena ni da se čovek pripravi, ni da sažme svoje misli itd. I tako je prošao budžet Ministarstva prosvete. Ali naš prijatelj, g. Pretsednik, pružio mi je ruku pomoćnicu i rekao mi je da mogu govoriti kad bude na dnevnom redu Finansijski zakon.

I koristim se ovom prilikom, nećete od mene čuti govor, a nažalost nećete čuti niti kokeriju, nego ćete čuti samo nekoliko tačaka koje sam zabilježio i koje treba da kažem. I odmah izjavljujem da ću glasati, kako bih glasao da sam bio onoga dana, i za budžet Ministarstva prosvete, a ujedno ću glasati i za ovaj Finansijski zakon, ali ne bez nekih primedaba, nekih predloga, nekih objašnjenja, sugestija i nadanja.

Gospodo, Ministarstvo prosvete je može biti najvažnija institucija u ovoj zemlji zajedno sa vojskom; jer naposljetku i vojska je škola, vojska nije ništa

drugo nego škola, a škola je škola, — to su dakle dva elementa dinamična koja neprekidno rade, živo rade i ne smeju nikada statički da stoje skoncentrisani na jednom mestu, nego neprekidno treba da izražavaju nov život i nove oblike. I ja žalim da Ministarstvo prosvete ne sadrži pod sobom sve škole u zemlji, jer ima škola koje zavise od Ministarstva trgovine a ima i drugih škola, i ja ne znam u kojoj će srazmeri to biti dekoncentrisano i pod koje će Ministarstvo otići ove ili one škole, ali ja smatram da Ministarstvo prosvete treba da sadrži u sebi sve škole i sve prosvetne institucije u našoj zemlji. (Ivan Pucelj; Bože sačuvaj). Ja baš mislim da je prosvetna centralizacija jedna vrlo važna stvar.

Pregledao sam, gospodo senatori, budžet Ministarstva prosvete i video sam da se na prosvetu troši nešto preko 900 miliona dinara. Možda je to malo, a na svaki način nadam se da će se u budućem budžetu za 1939/40 godinu nadodati jedno 200 do 300 miliona, i to za nižu nastavu, koji će biti posvećeni nižoj nastavi, jer velika je potreba da se u ovoj našoj demokraciji širi pismenost, širi što bolje i što dublje briga za nastavu i napredak nižih klasa. I to stavljam u vezu sa pitanjem pismenosti. Pitanje pismenosti, gospodo, jeste postulat svake demokracije i to pitanje mora da bude i naša prva briga, da se staramo da što više sveta bude pismeno. Sa toga gledišta mislim da su braća Slovenci na prvom pa i na najprvom mestu, jer ako se ne varam mislim da nema više nego 5% nepismenih u Sloveniji. (Fran Smodej: Nema ni toliko!) Nema ni toliko. U drugim našim krajevima na ovoj ili na drugim stranama, ima 50—60%, a možda u nekim krajevima i 70% nepismenih.

Ali, i to je bilo jako žalosno, utoliko žalosnije što je nesposobnost išla uporedno sa beskonačnom uobraženošću.

Gospodo, pismenost treba da ide uporedno sa etikom, sa socijalnim pravilima i sa religijom. Jedna pismenost odvojena od etike, od socijalnih pravila i religije može da pređe direktno, u naše vreme u gangsterstvo. Pismenost danas može da bude nož sa dve oštrice. Ako je ona skopčana sa etikom, sa socijalnim pravilima, sa moralom i sa religijom našega naroda, onda je ona ideal, — ako sve to nije, onda je ona zlo za narod.

Ova pismenost jeste karakteristika sadašnjeg demokratskog sveta i demokracije, sa „c“ a ne sa „t“. Demokracija treba da ide sve to više napred, jer demokracija teži na neki način aristokraciji. Nemojte me zlo razumeti, ja hoću da kažem da se u demokraciji vrši jedna selekcija i jedno podizanje kulturnog nivca. Nije demokracija ono što se misli, — nije demokracija brutalnost i neznanje, ne znači demokracija čovek brutalan i nezalica.

Ne. Naprotiv demokracija, prava demokracija treba da bude jedan deo opšteg dizanja i prema dobru i prema lepom i prema uzvišenom. Zato je jedan glasoviti engleski pesnik sledeću molitvu uzdizao Bogu: „Bože, nemoj graditi više gigante, nego podigni celu rasu u jedan mah“.

Zaboravio sam i to da vam rečem da u nepismenosti ima velikih niansa, naročito prema narodu u raznim delovima našeg naroda. Meni je moj blagopokojni otac pričao da je on od nepismenih naših seljaka, naročito u Severnoj Dalmaciji, naučio više filozofije i više zdravog razuma, nego li kod mnogih i mnogih pismenih ljudi. (Odobranje i usklici: To je

tačno!) To je jedna velika istina. Ministar prosvete rekao nam je da imamo 20.000 odeljenja i da su otvorena, mislim, 500 odeljenja. To je relativno još malo. Treba mnogo više otvoriti tih odeljenja i rasporediti ih, ne onako automatski i matematski, prema banovinama itd., nego prema potrebama; tamo gde ima potrebe, da se ta odeljenja i otvore. To je što se tiče te niže kulture.

Prelazim odmah na srednje škole. Što se tiče, gospodo, srednjih škola, ja žalim da nemamo jednu listu, da nam Ministarstvo prosvete nije pokazalo jednu listu koja bi sadržavala spisak sviju srednjih škola. Postoji li ta lista? Ja ne znam. Svakako tu listu možda je trebalo podneti Senatu, da vidimo gde su te klasične gimnazije, gde su te realne itd. Ja o tome nemam ni pojma, jer ja taj spisak nisam video, ali mogu odmah da kažem jednu stvar, baš odnosno tih raznih kategorija gimnazija, da mi je skroz i skroz antipatična takozvana realna gimnazija. Realna gimnazija — to vam nije ništa. To je ovo i ono zajedno! To je nekakav melez. Realna gimnazija je takva da se ne može razviti ni potpuno znanje klasičnih nauka, niti potpuno znanje matematike i drugih nauka, ona me seća malo na neke bifteke, koje sam ja 1913 god. jeo u Londonskom City-u zajedno sa Stojanom Novakovićem, koji je za njih rekao: Nije ni vareno ni pečeno. (Smeh).

Tim povodom moram da žalim duboko da je Dubrovnik, ta otadžbina humanizma, otadžbina klasičnih nauka, grad, mali grad, koji je dao više od vrlo velikih centara, od vrlo velikih gradova, sijaset velikih latinista, helenista i humanista, da je taj jadni Dubrovnik zbog pogreške, ja bih kazao skoro zločinstva, jednog Ministar prosvete, lišen te stare gimnazije koja je, ako se ne varam, postojala 350 ili 400 godina, i da se zavela u Dubrovniku realna gimnazija.

Ako se dobro sećam, to je rešenje učinio g. Svetozar Pribičević kada je bio Ministar prosvete. Od njega to datira. Svetozar Pribičević, čije zasluge za ujedinjenje naše domovine itd. ne poričem, bio je nažalost čovek, koji nije imao nikakvih klasičnih nauka i nije bio humanista.

Učinjene su velike ankete o klasičnim naukama. Između ostalog i u poslednje vreme učinjena je jedna anketa u Parizu na kojoj su učestvovali glasoviti profesori raznih fakulteta Pariza itd.

Svi su se jednoglasno izjasnili za klasičnu kulturu. Neki glasoviti ljudi, koji su, može se reći, upravo ukras evropske kulture i koji se ne bave ex professo klasičnom kulturom, kazali su da je klasična kultura ona koja daje čoveku prostrani horizont, koja daje čoveku logiku, koja mu daje zdrav razum, zdravu misao itd. Možeš je ostaviti, možeš je čak i zaboraviti, ali ona ti je dala u krv sve te elemente kulture koje ne može dati ni trigonometrija, ni logaritmi, ni ne znam koja Močnikova algebra i koja sačinjava suštinu svake kulture. Zato, gospodo, ja se nadam da će jednoga dana naš odlični Ministar prosvete opet jednim potezom pera povratiti Dubrovniku klasičnu gimnaziju.

Oko toga bilo je puno borbe i kolosalnog žaljenja i u samom Dubrovniku. Možete zamisliti kad se čulo da je ukinuta klasična gimnazija u Dubrovniku, da su se sastali svi Dubrovčani bez razlike vere i staleža, i katolici i pravoslavni, i profesori i neprofesori, i činovnici i ostalo građanstvo i učinili su jednu veliku protestaciju, koja se predala g. Ministru prosvete.

Ne znam šta je on s njome učinio, verovatno da je išla u koš jer je sve ostalo po starome. (*Ministar prosvete Dimitrije Magarašević*: Neka se meni podnese pretstavka i ja je neću baciti u koš!) Hvala Vam, Gospodine Ministre, to uzimam k znanju kao Dubrovčanin i u ime čitavog Dubrovnika.

Gospodo, ja ne poznajem nastavni plan naše srednje škole. Nisam imao vremena da ga proučim, ali kako bilo mislim da bi nastava trebala da bude jugoslovenska, a ne regionalna. Ova ima biti podređena onoj prvoj. Ovoj mladoj jugoslovenskoj generaciji treba ulevati jugoslovenski mentalitet i da u tom jugoslovenskom mentalitetu nađu narodni individualitet, jer moje je duboko uverenje da mi nemamo različitih individualnih tipova, već mi imamo jedan jedini tip, a to je jugoslovenski. Jer ako zatvorite jednog Srbina, Hrvata i Slovenca u jednu tamnu sobu nećete moći da razlikujete ko je ovaj, a ko onaj. Možda hoćete Slovenca po tome što govori „so“ umesto „su“, ali inače, drugih razlika nema. Ako radimo zlo, svi radimo jednako zlo, ako radimo dobro, svi radimo jednako dobro. Dakle, jugoslovenski tip treba da nadvlada sve ostale.

Ne govorim da se ne može govoriti o prošlosti pojedinih plemena. To je sve vrlo lepo. To je i u drugim narodima. To je bilo u Italiji, Toskanci i Napoletanci, u Nemačkoj Saksonci i Bavarci itd., ali kako ima jedan zajednički talijanski tip i jedan zajednički nemački tip, tako držim da i kod nas postoji jedan narodni tip, a to je jugoslovenski i u tom smislu treba da srednja škola radi. (*Dr. Vaso Glušac*: To Vi kažete g. Smodeju!) Ja mislim da je g. Smodej s tim saglasan (*Fran Smodej*: Ali ne tako da se pojedine stranice iz slovenačkih knjiga izvade.)

I, gospodo, inostranstvo od najstarijih vremena poznavalo nas je mnogo bolje nego što poznamo mi nas same. Kad je bio naš slavni car Dušan car i gospodar gotovo celog Balkana, Mletačka Republika nije ga zvala „car Srbije“, nego „Serenissimus Imperator Sclavoniae“, a i kod Hrvata upotrebljavala se isto tako ta reč Sklavonija, jer to su stara imena, to su stari nazivi. Tako stari Dubrovnik i stara Dubrovačka republika nije poznavala ništa drugo nego formu „Slovinstva“, a to je stara forma sadašnjega jugoslovenstva, ma kako to drukčije predstavljaju razni ekstremisti. Zamislite, gospodo, čak za vreme rata, kada sam bio u Parizu i kad su dolazili francuski vojnici sa fronta, ja sam ih čuo hiljadu puta kako govore: Nous revenons de Yougoslavie, mi se vraćamo iz Jugoslavije. Nikada nisu govorili drukčije. Vidite, gospodo, to se infiltriralo u svesti celoga sveta i svet se na to naučio malo po malo da nas smatra kao jednu nacionalnu jedinicu.

Zatim, ja molim g. Ministra prosvete da se reši na to, da se uvede ponovno učenje talijanskog jezika i talijanske književnosti u dalmatinskim srednjim školama.

Gospodo, zaista neću vas sada učiti, da je talijanski jezik najlepší jezik na svetu, da je talijanska književnost, naročito starija talijanska književnost, prva književnost na svetu, ali to ne bi bilo tako važno. Najvažnije je to, gospodo, da je Italija imala, hoćete ili nećete, možete reći što hoćete, da dolazi posredi politički momenat, ali ako se držimo kulturnih pogleda, Italija je imala blagotvorni i veliki uticaj na našu istočnu obalu Jadranskoga mora. (*Stevan Mihaldžić*: To je opasno.) Nije, izvinite, nije

to opasno. (*Stevan Mihaldžić*: Jest, opasno.) Nije ništa opasno. Opasno je bilo u prvom početku i ja nalazim, da je u prvom početku bilo jakih političkih razloga, da se kao odgovor na sva ona svojatanja Italijanaca, da se to ukine. U početku ja znam da su se neki talijanski diplomati isto tako izrazili da je bilo u početku potrebno. Ali poslije ne, to je sada svršeno, Dalmacija je potpuno spašena za naš narod. Mi nemamo razloga da se isključi učenje jednoga jezika, jer to je samo učenje jednoga jezika.

Gospodo, dok ne izumre cela jedna generacija, eto i prijatelj g. Novaković i svi iz naše generacije, mi svi znamo odlično govoriti talijanski, a to nije ni najmanje opasno za nas, a nije bilo opasno za naše oceve, koji su učili na Padovanskom univerzitetu, koji je dugo vremena bio austrijski univerzitet. Oni su se tamo odgajali čisto u talijanskom jeziku. Ne samo da im to nije škodilo sa negativnog gledišta, nego naprotiv sa pozitivnog gledišta njima je to najviše koristilo. Čitav narodni pokret šesdesetih i sedamdesetih godina bio je vođen od ljudi, od Klajića do Pavlinovića, od moga oca do Bulata itd. sa inspiracijom velikih talijanskih književnika, velikih talijanskih pesnika, velikih talijanskih revolucionara, Giuseppa Mazzini-a itd., koji su nas učili, kako imamo da se borimo za naše narodno pravo.

Gospodo, može se u tome pogledu imati različito mišljenje, dakako; ali, ja držim da je to apsolutna potreba za našu kulturu, jer u Dalmaciji, ja znam više manje kako je to u srednjim školama u Dalmaciji, tamo treba da se uči jedan jezik malo detaljnije i dublje. Koji će se jezik učiti, nego talijanski. Za francuski jezik imamo vrlo malo sila, a nemački jezik se skoro ništa ne upotrebljava. I ono što je nemački jezik za škole u Hrvatskoj to je italijanski za Dalmaciju, a ne znam zašto bi se moralo ukinuti nemački u Hrvatskoj, jer niko ne bi mogao ni pomisliti da se ukine u Hrvatskoj nemački, gde se u školama uči nemačka književnost. Ja sam bio jedno vreme na gimnaziji u Zagrebu i učio sam književnost nemačku, ali kako? Mi smo znali napamet čitave komade iz „Fausta“ i drugih dela nemačkih. Vidite, to nije imalo upliva na naše dispozicije narodne. (Jedan glas sa leve: Mi ćemo tražiti od Italijana da uče slovenački!) Molim, uče i da znate kako uče srpsko-hrvatsko-slovenački. U svakom većem italijanskom mestu na univerzitetu ima katedra za srpsko-hrvatsko-slovenački, za jugoslovenski jezik, a ima mnoštvo gramatika i čitanaka. (*Fran Smodej*: Samo narod ne sme da ih čita! Na univerzitetu, jeste!) Ja vas uveravam da se u Italiji uči jugoslovenski. Nemojmo sada preći na ovaj teren. Pošto smo sklopili ovakav mir sa italijanskim narodom, nadam se da će Italija sve bolje i liberalnije postupati sa našim življem. Ne moramo sada pokretati opet to nesretno pitanje. (*Milan Marjanović*: Oni će nas istrebiti u Istri!)

Što se tiče srednjih škola, gospodo senatori, pozdravljam sa velikim zadovoljstvom ustanovu suplenata-volontera, kako glasi jedan amandman, jedan dodatak. (*Ivan Pucelj*: Samo oni sami se bune protiv toga! — *Ministar prosvete Dimitrije Magarašević*: Nemaju prava! — *Ivan Pucelj*: Ja sam pokazao te proteste. — *Ministar prosvete Dimitrije Magarašević*: Ja sam na to odgovorio.) Ja ne znam ko bi se mogao buniti.

Prelazim, gospodo, na univerzitate. Kako su mi realne gimnazije antipatične, tako mi je antipatična i apsolutna autonomija univerziteta. Ja vam sada is-

kreno govorim svoje mišljenje. Moje mišljenje je da je to uvedeno po kalupu drugih naroda, čija je evolucija daleko i daleko viša od naše. Mi imamo još toliko ličnih stvari, toliko partijskog duha, da ostaviti potpunu autonomiju našim univerzitetima znači nivo naše visoke kulture sniziti za nekoliko stepeni. (Dr. Vaso Glušac: Baš iz tih opštih, partijskih razloga potrebna je autonomija univerziteta!) Baš je zato nepotrebna. (Dr. Vaso Glušac: Malo razmislite, pa ćete videti!) Razmislio sam, gospodine kolega, jer ja razmišljam već mnogo godina, što Vi o tom pitanju ne razmišljate, izuzev u ovom momentu.

U Finansijskom odboru, gospodo, bilo je o tome pitanju reči. Ja sam interpelirao g. Ministra prosvete, a na to je g. senator Kramer učinio jednu primedbu, koja se mogla, recimo i uzeti u vrlo ozbiljno pretresanje, a to je: ako dođe od toga da Ministar prosvete imenuje profesore, to će biti još gore zlo. Ja sam odgovorio: Može biti tako, a može biti i onako. Ali, meni se čini da je zavisiti o jednom čoveku mnogo manje opasno, nego zavisiti od 60 ljudi. To je moj odgovor Vama, gospodine kolega, jer Ministar prosvete može lako da padne, da bude smenjen... (Dr. Vaso Glušac: Kad upropasti školu, kao što je prošli ministar upropastio!)... a 60 profesora ne mogu biti smenjeni, 60 profesora mogu vrlo veliko zlo počiniti. Mogao bih vam citirati veliko mnoštvo primera, gde se očevidno dokazuje da je apsolutna autonomija univerziteta jedno veliko zlo.

Ja bih bio za to, da se vratimo na jedan sistem, koji je nekad bio austrijski sistem i u mnogim drugim univerzitetima, da profesorski zbor predlaže tri kandidata i da od ta tri kandidata imenuje jednoga. (Jedan glas sa leve: Nećemo više ići u austrijski mrak!). O Bože dragi! Ako nećemo austrijski, možete uzeti talijanski li francuski. Austrija je imala vrlo dobrih ustanova, vi to znate vrlo dobro.

Gospodo senatori, za zagrebački univerzitet pohvalno se stara g. Ministar prosvete, kako to izlazi iz jednog ostriška, jednog članka, molim vas nije „Slovenec“, nego su ovoga puta „Novosti“. I u „Novostima“ stoji jedan vrlo pohvalan članak o radu g. Magaraševića, koji je za potrebe zagrebačkog sveučilišta odredio za prošlu godinu svotu od 25 miliona dinara, mada je zagrebački Univerzitet tražio 45 miliona dinara. Toliko se nije moglo dati, ali je fakt, da se g. Ministar prosvete oko toga brine i da je u ovome zagrebačkom listu sa pravom napisano, da se g. Magarašević pokazao vrlo iskreni prijatelj zagrebačkog sveučilišta time, što je obećao, i sproveo tako, da kredit od 25 miliona stoji na raspoloženju u Državnoj hipotekarnoj banci u Zagrebu.

Treba udvostručiti brigu o dizanju visoke kulture a ne isključivo se baviti samo nižom prosvetom. Sadašnji g. Ministar prosvete sigurno neće mi zameriti ako mu obratim pažnju na ovaj, za naš napredak, otsudni problem. Kad sam, malopre, pomenuo seljaštvo, nadam se, da ćete se saglasiti sa mnom, da naša država ne može biti isključivo seljačka država, onako, kako neka gospoda demagoški propovedaju, naročito na levoj obali Save. Ne može biti zato, što nažalost, nismo svi seljaci, što bi isključivo seljačka koncepcija nosila tip totalitarne klasne države, a mi moramo pozvati sve klase na harmoničnu saradnju, jer će samo tako naša država nositi obeležje kulturne države. Sve su klase bez izuzetka pozvane, da vrše ovu veliku misiju, a ne samo seljačka. Ali seljačkoj

klasi treba i ostalih klasa, voda i savetnika, inače bi se naša država survala u neznanje, kaos i anarhiju. Naposljetku, svima silama možemo da se dovijamo i težimo najvišoj kulturi, kao što to biva svuda u Evropi. Navešću Predsednika Francuske republike g. Lebruna, koji je došao iz čisto seljačke familije i on je potpuno odgovorio tipu čiste demokratije, o kojoj sam malo pre govorio.

Zatim, gospodo, držim, da treba, svakako, da se Narodnom predstavništvu predlože dva zakona, dva vrlo važna zakona: Jedan zakon o muzejima i jedan zakon o čuvanju naših spomenika.

G. Ministru trgovine ovde je više puta naglašavano o turizmu, jer, kako vidim, turizam zavisi o Ministarstvu trgovine. Ali taj turizam koji zavisi o Ministarstvu trgovine, stoji u vezi i sa drugim turizmom, koji zavisi od Ministarstva građevina, a to je više sa materijalnog gledišta na pr. pitanje mostova, cesta, autostrada, koje čine turizam lakšim, ali sada su nam došla vremena gde se jako bojim da će se za ljubav turizma ubiti pravi turizam, jer pravi turizam, to nije ono kad tvrdica, prema Evandelju, primi jedan talent i zakopa ga u zemlju, dočim ga drugi stavi u cirkulaciju. Taj prvi turizam nije ništa drugo nego sretstvo za pravi turizam. Pravi cilj turizma jest uživanje lepoga, uživanje krasnoga, uživanje krasne prirode, starih spomenika, uživanje umetničkih slika, kojih je naša zemlja puna. Mi imamo dve velike grupe spomenika. Jedna grupa jest ona dalmatinskih katedrala i javnih zgrada, a druga grupa, to su naši srpski manastiri sa freskama koji su poznati po celom svetu. Ja ih, žali Bože, nisam lično video, jer nisam imao prilike da putujem po Južnoj Srbiji, ali poznajem vrlo dobro iz vrlo dobrih reprodukcija ruskog profesora Okunjeva i našeg profesora Petkovića. Svi se ti spomenici upropaćuju, ali treba da se zna da su ti afreski srpski XIII i XIV veka, velika remekdela, tako da je istorija umetnosti dokazala da oni nepoznati, nažalost nepoznati, slikari da su se emancipirali bili od vizantijske umetnosti i da su učinili kao jedan prelazni stadij između bizantijske i talijanske umetnosti, tako da ti divni afreski Gračanice, Žiće i t. d., da su oni kao neki preteče Giottovih afreska i afreska talijanske škole XIV stoleća. Tako je to znamenito i dragoceno.

Neću, gospodo, da vam govorim o Dalmaciji i njenim spomenicima, jer to znate svi, samo, gospodo, da se to čuje. Gospodin Ministar trgovine rekao je jučer, ako se ne varam da se ima voditi briga oko puteva, i t. d. da se turisti ne vrate nezadovoljni iz naše zemlje, ali oni će sigurno biti nezadovoljni, i neće se više vratiti u našu zemlju, ako naidu na unakradene gradove, trošne spomenike i obeščašćenu prirodu. Gospodo, bila su dva kongresa. — Jedan kongres bio je u Madridu, a drugi u Ateni. Onde se baš raspravljalo o tome, kako bi se stvorio jedan internacionalni zakon za čuvanje spomenika i ne samo za čuvanje spomenika, nego i za čuvanje prirodnih pejzaža koji okružuju spomenike i daju im veliku vrednost. Jer, ako mi uništimo jedno mesto gde se nalazi taj spomenik, a on je baš karakterističan za to mesto, onda taj spomenik gubi svoju pravu vrednost. Tako to malo po malo propada, jer nema interesa za turiste, za ljude koji uživaju baš u tim prirodnim i umetničkim krasotama naše zemlje. Dakle, gospodo, kako vidite, to je jedna velika, jedna ogromna potreba.

A sada, gospodo, dozvolite mi da baš tim povodom napomenem da treba da čuvamo ono što je u našoj zemji najlepše, da se tako izrazim, što je najplemenitije i najlepše sa turističkog gledišta, a to je sam grad Dubrovnik. Cijeli grad Dubrovnik nije ništa drugo nego jedan veliki umetnički spomenik u jednom malom obimu, koji, ako se ne varam, ima jedan kilometar obima. Oni divni dubrovački zidovi, oni bedemi u tom malom prostoru, gde su svi arhitektonski periodi zastupljeni počev od XIV veka, od gotike kroz malo romanskoga, koji se prilično kasnije razvio u XV veku, pa sve do barokne umetnosti, tu je sve zastupljeno u najfinijim proporcijama i u najkrasnijoj sintezi. I taj jadni Dubrovnik — a ja znam šta će mnogi da misle, znam da ste čuli nekoliko neprijatnih glasova baš za Dubrovnik, jer tamo vlada jedna teroristička šaka fanatika, kojoj nije stalo ni za jugoslóvenstvo, a ni za slovinstvo, ali vas mogu uveriti da je Dubrovnik ipak u svojoj suštini ostao veran slovinstvu. To se videlo i 3 februara kad je bio dan proslave velikog dubrovačkog patrona sv. Vlaha, a kad se drznuo jedan narodni poslanik od Mačekove stranke da prilikom te svečanosti objavi jedan bezobrazni poziv u sasvim fanatičkom smislu, našla se velika grupa Dubrovčana, koji su potpisali jedan protiv proglašenja, koji je bio upravo verni otsev stare dubrovačke kulture i dubrovačkog slovinškog nacionalizma. Prema tome Dubrovniku činile su se od predašnjih vlada — i zato sam baš slobodan da vam o tom sad govorim, — najstrašnije nepravde. Prva nepravda je ta, što se Dubrovnik, koji ima preko hiljadu godina, to je ona hiljadugodišnja istorija, ne kažem kultura, jer kulture nema do pre 400 do 500 godina — nego autonomije, čija je važnost bila velika i mnogo veća od mnogih drugih moćnijih gradova. Gospodo, taj Dubrovnik nije tretiran kao Venecija, kako je tretirana od strane italijanske vlade. Tamo je prefektura mletačka koja i sada postoji, a naš Dubrovnik je potpuno propao a sa administrativnog gledišta podvrgnut je banovinskom centru koji je vrlo daleko i koji nije imao nikakve naročite veze sa Dubrovnikom dok je Dubrovnik trebao da bude ili centar jedne zasebne banovine sa nekim otocima, moguće i sa Bokom Kotorskom, a Crna Gora da ostane sama kao što i Slovenija, ili bar da se pridruži Primorskoj banovini, i da ta nesrećna Dalmacija, koja je rasparčana na tri dela, bude jedinstvena. (**Dr. Grga Andelinović:** E, tu se mi Dalmatinci slažemo!) Dubrovniku je, gospodo, oduzeta klasična gimnazija, njemu je oduzeta ženska preparandija, a nije mu vraćen onaj glasoviti Collegium Ragusinum, nego je to i sada još, kao što je bila za vreme Austrije, vojna bolnica. To bi trebalo vratiti gradu. Osim toga oduzete su mu dve velike i vredne slike iz kneževskog dvora, koji je sada Kraljevski dvor, a koji su ostali od strašne pljačke Francuske iz početka XIX veka i od druge pljačke potajne i podmukle Austrije XIX veka. Bile su ostale jedino te dve slike. Jedna od Parisa Bordona, a druga od jednog Drbrovčanina koji je po poreklu Nemač, neki Hamzić, sin nekoga Hansa, koji je došao u XV vijeku u Dubrovnik, a koji pretstavlja krštenje Hristovo u Jordanu. Ove dve slike pretstavljaju veliku vrednost i odnete su u Beograd, uzete su za restauraciju i nisu više vraćene. Uzalud se tražilo, uzalud se molilo ali one nisu vraćene. Ja sam obratio pažnju g. Ministru prosvete na to i on je odgovorio da će to pitanje biti administrativnim

putem rešeno i ja se nadam da će g. Ministar rešiti i to pitanje.

Sada imam da istaknem jedno drugo važno pitanje, a to je povratak u Državni dubrovački arhiv turskih dubrovačkih dokumenata koje je bila Austrija uzela za vreme rata, koje je Austrija vratila našoj vladi i ne znam po kome uticaju ti su dokumenti ostali u Beogradu. To je jedan kolosalan arhiv od najveće važnosti. To su fermi sultanovi, korespondencija između vezira, paša i t. d. i to pod izgovorom da se imaju prevesti na srpski i dešifrovati tamo u Beogradu. Ovi se sada nalaze u Beogradu, i uprkos svim nastojanjima ne može niko uspeti da se taj arhiv vrati u Dubrovnik. Neka ta gospoda dođu u Dubrovnik u dubrovački arhiv gde ima jedna vrlo zgodna sala za rad, pa neka tamo dešifruju. Ja molim g. Ministra da se informiše o tome te da učini da se ta dokumenta vrate u Dubrovački državni arhiv.

Zatim se Dubrovniku preti monstr-hotelima koji bi se imali podići usred samoga grada. Taj grad je predat svakakvim najmahnitijim eksperimentima za ljubav lažnog turizma i sreća je da nije došlo još do toga oskrvnuća. Ja sam imao priliku da osujetim, bar delimično, ovu stvar. Neki veliki monstr-hotel trebao je biti podignut usred dubrovačke luke i kvario bi čitave crte toga grada. Gospodo, ne zaboravite da je to jedno tako veliko estetsko pitanje i da se za to pitanje interesuju toliki Francuzi, Englezi i drugi. Meni je u Parizu rekao nekoliko puta g. Albert Bonar, član Francuske akademije i g. Lusien Romije, dva velika francuska pisca: „Nemojte kvariti Dubrovnik, ostavite ga kakav jeste!“ G. Bonar mi je rekao da je Dubrovnik najlepši grad u Evropi, naravno u malome, jer i veličina ima često puta uticaja na lepotu jednoga grada. I to se ne sme kvariti i naneti gradu nepopravima šteta.

Gospodo, neću da zloupotrebljavam vaše strpljenje, ali zaboravio sam jednu stvar. Hteo sam reći da imamo suviše univerziteta, da imamo suviše akademija. Ja pozdravljam sa zadovoljstvom osnivanje Ljubljanske akademije, ali pod uslovom i sa nadom da će ta akademija čuvati jugoslovenski duh i da neće biti rasadnik jednoga recimo kulturnog separatizma, o političkom i ne govorim. Ali ja ću sasvim intimno reći svoje mišljenje o akademijama. Ja mislim da bi trebalo da bude jedna jedina jugoslovenska akademija, jedna za čitavu našu zemlju, (Uzvići sa leveice: Tako je! — **Dr. Grga Andelinović:** Onda Vi ste protiv Ljubljanske!) i to po svoj prilici u Zagrebu, jer ona je jedina jugoslovenska, koju je slavni Štrosmajer osnovao.

U toj jedinjoj Jugoslovenskoj akademiji, u toj velikoj Jugoslovenskoj akademiji da budu tri sekcije, sekcija srpska, sekcija slovenačka i sekcija hrvatska i da sve te sekcije rade u najvećoj slozi i ljubavi i u najvećoj kooperaciji književnoj i naučnoj i meni se čini, gospodo, da bi to bilo najlepše rešenje ovoga pitanja.

Pretsednik dr. Želimir Mažuranić: Gospodine senatore, pošto je vreme podmaklo, budite ljubazni da vodite računa o tome da treba da svršite svoj govor.

Dr. Lujo Vojnović (nastavlja): I onda pri svršetku, gospodo, opet imam jednu drugu ideju, koju ću Vam opet intimno reći. (**Dr. Vaso Glušac:** Vi biste bili odličan govornik za opstrukciju!) Opstrukciju nisam vodio i neću je ni voditi, jer ja nisam opozicionar.

Gospodo, Ministarstvo prosvete, po mome skromnom mišljenju, treba da se razdeli u dve velike sekcije. Od te dve sekcije jedna bi bila legislativna. Ta bi sekcija izradivala život, dinamiku, jer ona je glavna stvar u našem sadanjem svetu. Ona bi izradivala ne statiku, nego dinamiku, dinamos, sila, dakle treba da bude sila, da se razvija. Jedna bi sekcija dakle bila sekcija legiscilacije, a druga da bude administrativna da se bavi premeštanjem, postavljanjem profesora itd. Ja mislim da bi se ta stvar na taj način najbolje uprostila. Ova moja ideja može ostati jedna idealna stvar, ali je ja dajem u iskrenosti duše svoje.

Ja sam time dovršio. Kao što vidite, to nije bio ni govor, to nije bila ni kozerija, nego naprosto jedno nabranjanje tačaka i razmišljanja mojih. Izjavljujem da ću glasati za Finansijski zakon. (Pljeskanje na desnici.)

Претседник др. Желимир Мажуранић: Пошто нема више пријављених говорника, прелазимо на гласање. Гласаће се по параграфима седењем и устајањем. Молим г. известиоца да прочита § 1.

Известилац Фран Смодеј прочита § 1.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господа која примају прочитани § 1 нека изволе седети, а господа која не примају нека изволе устати. (Већина седи.) Пошто већина седи, објављујем да је § 1 примљен.

(За овим је Сенат, гласајући седењем и устајањем о сваком поједином параграфу, у смислу чл. 102 Устава и § 67 Закона о пословном реду у Сенату, примио већином гласова све параграфе предлога Финансиског закона за 1938/39, и то од § 2 до закључно § 122 — према извештају Финансиског одбора).

Претседник др. Желимир Мажуранић: Објављујем да је Сенат примио предлог Финансиског закона за 1938/39 годину у појединостима.

Сада, господа, прелазимо на гласање о предлогу буџета државних расхода и прихода са предлогом Финансиског закона за буџетску 1938/39 годину у целини. Гласање ће се вршити поименично. Ко је зато да се предлог буџета са Финансијском законом за 1938/39 годину прими, гласаће са „за“, а ко је против гласаће са „против“.

Секретар Каменко Божић прозива госпoду сенаторе, који су гласали овако:

Алексић Јован — отсутан
Алибеговић Асим — за
Анђелиновић Др. Б. Гргур — против
Анић Лазар — против
Богавац Петар — за
Божић Каменко — за
Будишин Стева — за
Васиљевић Душан — за
Видаковић Антун — за
Војновић Др. Лујо — за
Вранић Иво — отсутан
Врбанић Др. Милан — за
Вујић Павле — против
Вукотић Ђуро — за
Гавриловић Др. Богдан — за
Глушац Др. Васо — против
Грасл Др. Георг — за
Грегорин Др. Густав — за
Дунић Радослав — против
Ђерић Душан — за
Ђорђевић Драгослав — против

Ђуретек Вид — за
Живановић Јеремија — против
Захарић Чедомир — за
Зећ Др. Петар — против
Златко Мухамед — за
Иванишевић Дон Франо — за
Јанковић Стеван — за
Јеличић Божа — за
Јоксимовић Угрин — за
Карамехмедовић Др. Хамдија — за
Корошећ Др. Антон — за
Котур Др. Ђура — за
Крамер Др. Алберт — против
Крстић Серафим — за
Круљ Др. Урош — против
Кујунџић Андра — за
Кујунџић Богољуб — за
Куловец Др. Фран — за
Летица Душан — за
Лукаревић Михајло — за
Марјановић Милан — против
Марушић Др. Драго — против
Михаловић Антун — за
Михалџић Стеван — за
Мишкулин Др. Миле — за
Немец Др. Јосип — против
Новаковић Душан — за
Пауновић Светислав — за
Петровић Добросав — отсутан
Пуцељ Иван — против
Радовановић Крста — против
Радуловић Марко — за
Селић Јоца — за
Симоновић Милан — за
Смодеј Фран — за
Спасојевић Јанко — за
Спахо Др. Мехмед — за
Станковић Светозар — за
Стевановић Милутин — отсутан
Стевчић Др. Душан — против
Стефановић Др. Живадин — за
Стојадиновић Др. Милан — за
Трифковић Душан — за
Улмански Др. Саво — за
Хасановић Узеир — за
Хаџи-Ристић Спира — за
Храсница Др. Халидбег — за
Цањуга Ватрослав — за
Цветковић Јордан — отсутан
Цукавац Милош — за
Чишић Хусеин — за
Цаковић Милован — за
Шаубах Др. Фран — за
Шола Атанасије — отсутан.

После гласања

Претседник др. Желимир Мажуранић: Изволите, господа сенатори, чути резултат гласања. Гласало је свега 69 госпoде сенатора; од тога 53 „за“, а 16 „против“. Према томе објављујем да је предлог Закона о буџету државних расхода и прихода, заједно са предлогом Финансиског закона за буџетску 1938/39 годину примљен коначно у целини онако исто као што је примљен и у Народној скупштини. (Аплауз на десници.) Тиме је прва тачка дневног реда свршена.

Прелазимо на другу тачку дневног реда: претрес извештаја Одбора о предлогу закона о изменама и допунама Закона о здравственим установа-

ма од 16 марта 1931 године. — Молим г. известиоца да прочита извештај.

Известилац др. Фран Шаубах (чита):

Београд, 22 марта 1938 године
СЕНАТУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
БЕОГРАД

Одбор Сената за проучавање предлога Закона о изменама и допунама Закона о здравственим установама, од 16 марта 1931 године, проучио је овај законски предлог на својој седници од 22 марта о. г., те саобразно акту Сената Бр. 1186 од 21 марта о. г., подноси овај

ИЗВЕШТАЈ:

Овим законским предлогом продужена је важност Закона од 1931 године, којим је било предвиђено зидање болница на Цетињу и у Сарајеву.

По саслушању експозеа Господина Министра социјалне политике и народног здравља, као и по обавештењима добивеним на постављена питања, Одбор је нашао, да се овим законским предлогом задовољава једна неопходна потреба тиме, што омогућава зидање и уређење болнице на Цетињу, и да га треба примити у целости као што га је и Народна скупштина усвојила.

Достављајући Сенату свој извештај, Одбору је част умолити га, да овај законски предлог изволи усвојити у скупштинској редакцији.

За известиоца одређен је сенатор г. др. Фран Шаубах.

За секретара, Претседник Одбора,
Др. Шаубах, с. р. Др. Л. Војновић, с. р.

Чланови:

Стева Будишин, с. р.

Душан Ђерић, с. р.

Др. П. Зец, с. р.

Др. У. Круљ, с. р.

Др. Драго Марушић, с. р.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господо сенатори, реч има г. Министар социјалне политике и народног здравља.

Министар социјалне политике и народног здравља Драгиша Цветковић: Господо сенатори, ради се о изменама и допунама Закона из 1931 године. То је Закон о изграђивању здравствених установа. По томе Закону подигнут је извесан број здравствених установа у нашој земљи. Само Цетиње у то време није искористило овлашћење на основу кога је могло да закључи зајам код Фонда Министарства социјалне политике и народног здравља, да би се изградила и уредила болница на Цетињу. Овим изменама и допунама даје се могућност да се на Цетињу, где су болничке прилике врло рђаве, сагради нова болница, и ја вас зато молим, господо сенатори, да овај законски предлог изволите примити. (Одобравање на десници.)

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господо, отварам претрес о овом законском предлогу у начелу. Будући се нико од господе сенатора није јавио за реч, претрес у начелу је завршен и прелази се на гласање о овом законском предлогу у начелу. Гласаће се поименично са „за“ и „против“. Молим г. секретара да изврши прозику.

Секретар Каменко Божић прозива господу сенаторе који су гласали овако:

Алексић Јован — отсутан
Алибеговић Асим — за
Анђелиновић Др. Б. Гргур — отсутан
Анић Лазар — отсутан
Богавац Петар — за
Божић Каменко — за
Будишин Стева — за
Васиљевић Душан — за
Видаковић Антун — за
Војновић Др. Лујо — за
Вранић Иво — отсутан
Врбанић Др. Милан — за
Вујић Павле — за
Вукотић Ђуро — за
Гавриловић Др. Богдан — за
Глушац Др. Васо — отсутан
Грасл Др. Георг — за
Грегорин Др. Густав — за
Дунић Радослав — отсутан
Ђерић Душан — за
Ђорђевић Драгослав — отсутан
Ђуретек Вид — за
Живановић Јеремија — за
Захарић Чедомир — за
Зец Др. Петар — за
Златко Мухамед — отсутан
Иванишевић Дон Франо — за
Јанковић Стеван — за
Јеличић Божа — за
Јоксимовић Угрин — за
Карамехмедовић Др. Хамдија — за
Корошец Др. Антон — за
Котур Др. Ђура — за
Крамер Др. Алберт — отсутан
Крстић Серафим — за
Круљ Др. Урош — за
Кујунџић Андра — за
Кујунџић Богољуб — отсутан
Куловец Др. Фран — за
Летица Душан — за
Лукаревић Михајло — за
Марјановић Милан — отсутан
Марушић Др. Драго — за
Михаловић Антун — отсутан
Михалџић Стеван — за
Мишкулин Др. Миле — за
Немец Др. Јосип — за
Новаквић Душан — за
Пауновић Светислав — за
Петровић Добросав — отсутан
Пуцељ Иван — отсутан
Радовановић Крста — за
Радуловић Марко — отсутан
Селић Јоца — за
Симоновић Милан — за
Смодеј Фран — за
Спасојевић Јанко — за
Спахо Др. Мехмед — за
Станковић Светозар — за
Стевановић Милутин — отсутан
Стевчић Др. Душан — отсутан
Стефановић Др. Живадин — за
Стојадиновић Др. Милан — за
Трифковић Душан — отсутан
Улмански Др. Саво — за
Хасановић Узеир — отсутан
Хаџи-Ристић Спира — за
Храсница Др. Халидбег — за
Цањуга Ватрослав — за

Цветковић Јордан — отсутан
 Цукавац Милош — за
 Чишић Хусеин — за
 Џаковић Милован — за
 Шаубах Др. Фран — за
 Шола Атанасије — отсутан.

После гласања

Претседник др. Желимир Мажуранић: Госпо-до синатори, изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 54 господе сенатора и сви су гласали „за“. Према томе објављујем, да је законски предлог о изменама и допунама Закона о здравственим установама у начелу једногласно примљен.

Прелази се на претрес у појединостима. Будући се нико није јавио за реч, завршен је претрес у појединостима, па прелазимо на гласање. Гласање се по параграфима. Молим г. известиоца да прочита § 1.

Известилац др. Фран Шаубах прочита § 1.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Прима ли Сенат § 1? (Прима). Објављујем да је § 1 примљен. Изволите чути даље.

Известилац др. Фран Шаубах прочита § 2.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Прима ли Сенат § 2? (Прима.) Објављујем да је § 2 примљен.

Тиме је овај законски предлог примљен и у појединостима. Прелазимо на коначно гласање о законском предлогу у целини. Гласање се поименично. Молим г. секретара да изврши прозивку.

Секретар Каменко Божић прозива г. г. сенаторе и они су гласали овако:

Алексић Јован — отсутан
 Алибеговић Асим — за
 Анђелиновић Др. Б. Гргур — отсутан
 Анић Лазар — отсутан
 Богавац Петар — за
 Божић Каменко — за
 Будишин Стева — за
 Васиљевић Душан — за
 Видаковић Антун — за
 Војновић Др. Лујо — за
 Вранић Иво — отсутан
 Врбанић Др. Милан — за
 Вујић Павле — за
 Вукотић Ђуро — за
 Гавриловић Др. Богдан — за
 Глушац Др. Васо — отсутан
 Грасл Др. Георг — за
 Грегорин Др. Густав — за
 Дунић Радослав — отсутан
 Ђерић Душан — за
 Ђорђевић Драгослав — отсутан
 Ђуретек Вид — за
 Живановић Јеремија — за
 Захарић Чедомир — за
 Зец Др. Петар — за
 Златко Мухамед — отсутан
 Иванишевић Дон Франо — за
 Јанковић Стеван — за
 Јеличић Божа — за
 Јоксимовић Угрин — за
 Карамехмедовић Др. Хамдија — за
 Корошец Др. Антон — за
 Котур Др. Ђура — за
 Крамер Др. Алберт — отсутан

Крстић Серафим — за
 Круљ Др. Урош — за
 Кујунџић Андра — за
 Кујунџић Богољуб — отсутан
 Куловец Др. Фран — за
 Летица Душан — за
 Лукаревић Михајло — за
 Марјановић Милан — отсутан
 Марушић Др. Драго — за
 Михаловић Антун — отсутан
 Михалцић Стеван — за
 Мишкулин Др. Миле — за
 Немец Др. Јосип — за
 Новаковић Душан — за
 Пауновић Светислав — за
 Петровић Доброслав — отсутан
 Пуцељ Иван — отсутан
 Радовановић Крста — за
 Радуловић Марко — отсутан
 Селић Јоца — за
 Симоновић Милан — за
 Смодеј Фран — за
 Спасојевић Јанко — за
 Спахо Др. Мехмед — за
 Станковић Светозар — за
 Стевановић Милутин — отсутан
 Стевчић Др. Душан — отсутан
 Стефановић Др. Живадин — за
 Стојадиновић Др. Милан — за
 Трифковић Душан — отсутан
 Улмански Др. Саво — за
 Хасановић Узеир — отсутан
 Хаџи-Ристић Спира — за
 Храсница Др. Халидбег — за
 Цањуга Ватрослав — за
 Цветковић Јордан — отсутан
 Цукавац Милош — за
 Чишић Хусеин — за
 Џаковић Милован — за
 Шаубах Др. Фран — за
 Шола Атанасије — отсутан

После гласања

Претседник др. Желимир Мажуранић: Изволите чути резултат гласања. Гласало је свега 54 господе сенатора, и сви су гласали за. Према томе објављујем да је законски предлог о изменама и допунама Закона о здравственим установама од 16. марта 1931. године примљен коначно и у целини. Тиме је друга тачка дневног реда свршена.

Прелазимо на трећу тачку дневног реда: Претрес извештаја Одбора за молбе и жалбе о изванредној државној помоћи Обрену Савићу, насељенику у Старом Селу, Срез неродимски.

Молим г. известиоца да прочита одборски извештај.

Известилац Душан Стевчић (чита):

СЕНАТ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
 ОДБОР ЗА МОЛБЕ И ЖАЛБЕ

Бр. 100

СЕНАТУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
 БЕОГРАД

Одбор за молбе и жалбе Сената Краљевине Југославије примио је од Претседника Сената актом Бр. 1712 од 21. октобра 1937. године предлог Закона о изванредној државној помоћи Савићу

Обрену, насељенику у Старом Селу, Срез неродимски. Проучивши свестрано поменути законски предлог на својој седници од 23 марта 1938 године, Одбор за молбе и жалбе Сената одлучио је да предложи Сенату, да га прими у целости онако како га је и Народна скупштина усвојила.

Одбору за молбе и жалбе част је поднети Сенату овај

ИЗВЕШТАЈ:

са предлогом да Сенат изволи прихватити предлог Закона о изванредној државној помоћи **Савићу Обрену**, насељенику у Старом Селу.

За свог известиоца Одбор је изабрао сенатора г. др. Душана Стевчића.

23 марта 1938 године

Београд.

Претседник

Одбора за молбе и жалбе Сената,

Јанко Спасојевић, с. р.

Секретар,

Др. Душан Стевчић, с. р.

Чланови:

П. И. Вујић, с. р.

Антун Видаковић, с. р.

Стева Будишин, с. р.

Др. Јосип Немец, с. р.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господо сенатори, будући нема предлога да се отвори претрес о овом законском предлогу у начелу, прелази се на гласање. Гласаће се поименично. Ко је за то, да се овај законски предлог прими према извештају одборском, гласаће за, а ко је противан, гласаће против. Молим г. секретара да изврши прозивку.

Секретар Каменко Божић прозива г. г. сенаторе и они су гласали овако:

Алексић Јован — отсутан

Алибеговић Асим — за

Анђелиновић Др. Б. Гргур — отсутан

Анић Лазар — отсутан

Богавац Петар — за

Божић Каменко — за

Будишин Стева — за

Васиљевић Душан — за

Видаковић Антун — за

Војновић Др. Лујо — за

Вранић Иво — отсутан

Врбанић Др. Милан — за

Вујић Павле — за

Вукотић Ђуро — за

Гавриловић Др. Богдан — за

Глушац Др. Васо — отсутан

Грасл Др. Георг — за

Грегорин Др. Густав — за

Дунић Радослав — отсутан

Ђерић Душан — за

Ђорђевић Драгослав — отсутан

Ђуретек Вид — за

Живановић Јеремија — за

Захарић Чедомир — за

Зец Др. Петар — за

Златко Мухамед — отсутан

Иванишевић Дон Франо — за

Јанковић Стеван — за

Јеличић Божа — за

Јоксимовић Угрин — за

Карамехмедовић Др. Хамдија — за

Корошец Др. Антон — за

Котур Др. Ђура — за

Крамер Др. Алберт — отсутан

Крстић Серафим — за

Круљ Др. Урош — за

Кујунџић Андра — за

Кујунџић Богољуб — отсутан

Куловец Др. Фран — за

Летица Душан — за

Лукаревић Михајло — за

Марјановић Милан — отсутан

Марушић Др. Драго — за

Михаловић Антун — отсутан

Михалџић Стеван — за

Мишкулин Др. Миле — за

Немец Др. Јосип — за

Новаковић Душан — за

Пауновић Светислав — за

Петровић Добросав — отсутан

Пуцељ Иван — отсутан

Радовановић Крста — за

Радуловић Марко — отсутан

Селић Јоца — за

Симоновић Милан — за

Смодеј Фран — за

Спасојевић Јанко — за

Спахо Др. Мехмед — за

Станковић Светозар — за

Стевановић Милутин — отсутан

Стевчић Др. Душан — отсутан

Стефановић Др. Живадин — за

Стојадиновић Др. Милан — за

Трифковић Душан — отсутан

Улмански Др. Саво — за

Хасановић Узеир — отсутан

Хаци-Ристић Спира — за

Храсница Др. Халидбег — за

Цањуга Ватрослав — за

Цветковић Јордан — отсутан

Цукавац Милош — за

Чишић Хусеин — за

Цаковић Милован — за

Шаубах Др. Фан — за

Шола Атанасије — отсутан

После гласања

Претседник др. Желимир Мажуранић: Изволте чути резултат гласања. Гласало је свега 54 господе сенатора и сви су гласали за. Према томе објављујем да је овај законски предлог у начелу примљен. Прелазимо на претрес у појединости-ма. Молим г. известиоца да прочита § 1.

Известилац др. Душан Стевчић: прочита § 1.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Прима ли Сенат § 1? (Прима.) Објављујем да је § 1 примљен. Изволите чути даље.

Известилац др. Душан Стевчић: прочита § 2.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Прима ли Сенат § 2? (Прима.) Објављујем да је § 2 примљен. Изволите чути даље.

Известилац др. Душан Стевчић: прочита § 3.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Прима ли Сенат § 3? (Прима.) Објављујем да је § 3 примљен. Изволите чути даље.

Известилац др. Душан Стевчић: прочита § 4.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Прима ли Сенат прочитани § 4? (Прима.) Објављујем да је § 4 примљен.

Према томе објављујем, да је овај законски предлог примљен и у појединостима.

Господо сенатори, прелазимо на коначно гласање о законском предлогу у целини. Молим г. секретара да изврши прозивку.

Секретар **Каменко Божић** прозива господу сенаторе, који су гласали овако:

Алексић Јован — отсутан
 Алибеговић Асим — за
 Анђелиновић Др. Б. Гргур — отсутан
 Анић Лазар — отсутан
 Богавац Петар — за
 Божић Каменко — за
 Будишин Степа — за
 Васиљевић Душан — за
 Видаковић Антун — за
 Војновић Др. Лујо — за
 Вранић Иво — отсутан
 Врбанић Др. Милан — за
 Вујић Павле — за
 Вукотић Ђуро — за
 Гавриловић Др. Богдан — за
 Глушац Др. Васо — отсутан
 Грасл Др. Георг — за
 Грегорин Др. Густав — за
 Дунић Радослав — отсутан
 Ђерић Душан — за
 Ђорђевић Драгослав — отсутан
 Ђуретек Вид — за
 Живановић Јеремија — за
 Захарић Чедомир — за
 Зец Др. Петар — за
 Златко Мухамед — отсутан
 Иванишевић Дон Франо — за
 Јанковић Стеван — за
 Јеличић Божа — за
 Јоксимовић Угрин — за
 Карамехмедовић Др. Хамдија — за
 Корошец Др. Антон — за
 Котур Др. Ђура — за
 Крамер Др. Алберт — отсутан
 Крстић Серафим — за
 Круљ Др. Урош — за
 Кујунџић Андра — за
 Кујунџић Богољуб — отсутан
 Куловец Др. Фран — за
 Летица Душан — за
 Лукаревић Михајло — за
 Марјановић Милан — отсутан
 Марушић Др. Драго — за
 Михаловић Антун — отсутан
 Михалџић Стеван — за
 Мишкулин Др. Миле — за
 Немец Др. Јосип — за
 Новаковић Душан — за
 Пауновић Светислав — за
 Петровић Добросав — отсутан
 Пуцељ Иван — отсутан
 Радовановић Крста — за
 Радуловић Марко — отсутан
 Селић Јоца — за
 Симоновић Милан — за
 Смодеј Фран — за
 Спасојевић Јанко — за
 Спахо Др. Мехмед — за
 Станковић Светозар — за
 Стевановић Милутин — отсутан
 Стевчић Др. Душан — отсутан
 Стефановић Др. Живадин — за
 Стојадиновић Др. Милан — за

Трифковић Душан — отсутан
 Улмански Др. Саво — за
 Хасановић Узеир — отсутан
 Хаџи-Ристић Спира — за
 Храсница Др. Халидбег — за
 Џањуга Ватрослав — за
 Цветковић Јордан — отсутан
 Цукавац Милош — за
 Чишић Хусеин — за
 Џаковић Милован — за
 Шаубах Др. Фан — за
 Шола Атанасије — отсутан

После гласања

Претседник др. Желимир Мажуранић: Изволите, господо, чути резултат гласања. Гласала су 54 сенатора и сви су гласали за. Према томе објављујем да је законски предлог о изванредној државној помоћи Обрену Савићу, насељенику у Старом Селу, Срез неродимски, примљен коначно и у целини.

Сад прелазимо на четврту тачку дневног реда: Претрес извештаја Имуниетског одбора о захтеву Министра правде за издавање суду сенатора г. др. Алберта Крамера. Молим г. известиоца да прочита извештај.

Известилац Душан Ђерић (чита):

СЕНАТ
 КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ

Имуниетски одбор
 21 марта 1938 г.

Београд.
 СЕНАТУ КРАЉЕВИНЕ ЈУГОСЛАВИЈЕ
 БЕОГРАД

Имуниетски одбор примио је преко Претседништва Сената захтев господина Министра правде од 25 септембра 1937 год. Бр. 72790 о издавању суду г. сенатора др. Алберта Крамера, због дела из чл. 52, 54, 79 т. 4 и 5 Закона о штампи по тужби Окружног суда у Љубљани.

На II својој седници, оржаној на дан 21 марта 1938 године, Имуниетски одбор је донео следећу одлуку:

На основу Указа од 29 новембра 1937 године о општој амнестији за све штампарске кривице, које се као такве казне по Закону о штампи, и које су учињене до дана овог Указа (Службене новине од 2 децембра 1937 год. Б. 275) — тражење о издавању суду сенатора др. Алберта Крамера постало је беспредметним и сва акта по овој предмету имају се вратити Г. Министру правде.

За известиоца Одбор је одредио сенатора г. Душана Ђерића.

Сва акта се враћају.

Секретар, Душан Ђерић, с. р. Претседник Имуниетског одбора Др. Халидбег Храсница

Чланови:

Милош Цукавац, с. р.
 Др. Драго Марушић, с. р.
 Б. Јеличић, с. р.
 Рад. М. Дунић, с. р.
 Др. Алберт Крамер, с. р.
 Д. Б. Новаковић, с. р.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Има реч г. др. Алберт Крамер.

Др. Алберт Крамер: Господо сенатори, ја сам дужан да објасним како сам је потпао под удар амнестије о којој сам и у Финансијском одбору и у пленуму толико говорио.

Претседник Апелационог суда у Љубљани г. Гоља поднео је против мене тужбу због интерпелације коју сам ја против њега и његовог рада поднео у Сенату на г. Министра правде. Ја сам очекивао да ће Министар правде, на основу те интерпелације, наредити истрагу, јер сам ја у тој интерпелацији навео факта због којих сам сматрао да треба да заузмем став против Претседника апелације. На несрећу, та интерпелација није објављена у протоколима, због чега сам ју штампао сам. На основу те од мене отштампане интерпелације Претседник Апелационог суда поднео је против мене тужбу. Пре но што је поступак по тужби завршен дошла је 1 децембра, противу моје воље, амнестија. На тај начин ја сам дошао у немогућност да наведем из моје интерпелације пред судом доказујем. Наравски, против тога ја не могу ништа учинити, јер не зависи од моје воље то да ли ћу се користити амнестијом или не, — али изјављујем да у свему остајем код оних навода које сам у интерпелацији навео.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господо, прелазимо на гласање. Гласаће се седењем и устајањем. Господа сенатори који су за то да се прими извештај Имуниетског одбора седеће, а господа која су против устаће. (Сви седе). Констатујем да је извештај Имуниетског одбора једногласно примљен.

Прелазимо на пету тачку дневног реда: Из-

бор заменика Потпретседницима Сената по § 6 Закона о избору сенатора у вези са § 5 Закона о избору народних посланика. Овај избор извршиће се тајним гласањем листићима. Молим г. секретара да изволи извући имена трију скрутатора.

Секретар Каменко Божић извлачи имена: г. г. Спира Хаџи-Ристића, Душана Ђерића, Јована Алексића, који није присутан, па се на место њега извлачи име Дон Франа Иванишевића.

Претседник др. Желимир Мажуранић: Према томе за скрутаторе су изабрани г. г. Спира Хаџи-Ристић, Душан Ђерић и Дон Франо Иванишевић. Прелазимо на гласање. Молим г. секретара да изврши прозивку.

Секретар Каменко Божић прозива г. г. сенаторе, који прилазе гласачкој кутији и убацују листиће.

После гласања

Претседник др. Желимир Мажуранић: Господо сенатори, изволите чути резултат гласања. Предано је свега 45 листића. Од тога су добили по 44 гласа г. г. др. Миле Мишкулин и Фран Смодеј, а један листић је био празан. Према томе изабрани су за заменике Потпретседницима Сената у Државном одбору г. г. др. Миле Мишкулин и Фран Смодеј.

Господо, тиме је дневни ред данашње седнице исцрпљен. Са вашим пристанком данашњу седницу закључујем, а идућа биће заказана писменим путем са дневним редом: утврђивање дневног реда.

Седница је закључена у 12,15 часова.

Стенографски биро Сената

Начелник

ДР. ВЛАДИМИР МАШИЋ

Стенографски ревизори: **Антоније Ж. Шокорац, Др. Љубомир Шкреблин, Др. Марко Гојак и Михаило Пајић**; стенографи: **Гојко Божовић, Војислав Станојевић, Љубомир Јанковић, Сава Павловић, Владимир Шенк и Тонко Томашић**; стенографски приправници: **Душан Лазаревић, Душан Стојшић, Едмунд Михелић и Видослав Касумовић.**

Коректори:

Јово Есаповић

Владислав Доклестић
